

Hrvatska etnološka baština u oblikovanju suvremenih odjevnih predmeta

Katarina Nina Simončić, asistentica
Tekstilno-tehnološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zavod za dizajn tekstila i odjeće
Zagreb, Hrvatska
e-mail: nina.simoncic@ttf.hr

Prikaz

1. Uvod

Posljednjih deset godina modna pozornica obilježena je oživljavanjem povijesnih stilova i zanimanjem za tradiciju i kulturnu baštinu. To potvrđuju i velike dizajnerske kuće, koje se nadahnjuju egzotičnim, dalekim kulturama i stranim običajima. Tako je **Pierre Cardin** u listopadu 2007. oblikovao kolekciju proljeće/ljeto 2008., inspiriranu tradicijskom odjećom i bojom Istoka. Predstavio ju je u pustinji, blizu kineskog grada Dunhuanga, na rubu nekad ekonomski važnog puta svile. U isto vrijeme je **Karl Lagerfeld**, inspiriran motivima i krojem kineskog narodnog ruha, modnu reviju smjestio na Kineski zid i prostorom stvorio cjeloviti vizualni doživljaj svojih kreativnih ostvarenja. Među poznatim modnim dizajnerima, čiji su odjevni predmeti rezultat tradicije kojoj pripadaju i vremena u kojem žive, ističu se **Yohji Yamamoto** s minimalističkim pristupom te **Vivian Westwood** spajanjem škotskih tradicijskih elemenata i punka.

Jedan od ciljeva programa Tekstilno-tehnološkog fakulteta je usmjeriti studente u istraživanje, u prvom redu svoje baštine kako bi revitalizirali, redizajnirali i inozemnom tržištu ponudili nešto inovativno. Stoga je u radovima studenata polazište u oblikovanju modne odjeće i hrvatska etnološka baština. Ovaj uspješni spoj mode i tradicije zanimljiv je domaćoj i stranoj modnoj javnosti. Spoj narodnog i modnog u hrvatskoj modnoj povijesti nije nova pojava, s obzirom na to da se ta dva kontrastna polja nastojalo

uskладiti i za vrijeme secesije. Kako nekada tako i danas, studentima se kroz programe omogućuje upoznavanje kulturne i nacionalne baštine koje postaju polazištem kreativnog promišljanja.

Čak se i glazba prilagodila suvremenim potrebama. Njegovanje hrvatske kulturne baštine promoviraju i etnoaktivisti poput Tamare Obrovac, Livija Morosinija, Lidije Bajuk i Cinkuša – predstavnika zagorskog etnopanka.

Narodna nošnja, identitet i materijalni dokaz postojanja kulture, povijesti i bogate tradicije jednog naroda je antimodni odjevni predmet. Dio kulture usvaja se rođenjem, dio odgojem, dio životom u kulturnom ozračju u kojem se odrasta. Osvijestiti i ujediniti ove činjenice kod studenata, u sintezi s njihovim kreativnim duhom rezultira jedinstvenim dizajnerskim rješenjima. Poštivanje vlastite tradicije, osvještavanje njene vrijednosti i osjećaj za sklad, temelji su za uspješan dizajn.

Kako uspješno spojiti suvremeno i tradicionalno? Stručnim pristupom, dugotrajnom razradom ideje putem crteža i osjećajem za materiju.

Dosljednost u svom izričaju, međutim, često zahtijeva strpljenje na hrvatskom modnom tržištu koje prečesto prednost daje kopijama sa svjetske modne pozornice. U današnjoj velikoj modnoj ponudi, uspješno osuvremenjeni odjevni etno elementi pozitivnu reakciju i zanimanje postižu kod promatrača koji su kulturno osviješteni. Takvim predmetima pristupa se s poštovanjem jer je u njih utkana kultura jednog naroda, način promišljanja i povijest.

2. Primjena etnoelemenata u hrvatskoj modi 20. stoljeća

Početkom 20. stoljeća, u razdoblju secesije, hrvatska moda pokazuje zanimanje za etnoelemente i oslobođanje ženskog tijela od korzeta, pojavom emancipacije žena, koje postupno kroče u do tada rezerviran *muški svijet*: zapošljavaju se, voze automobile, zrakoplove i aktivne su u sportu. Pretpostavlja se da je zanimanje hrvatske mode za etnoelemente rezultat modnih promjena velikih modnih sredina, poput Pariza, koji je bio preplavljen egzotičnim tkaninama, intenzivnih boja i oblika (*turban, dimije, perje..*) posebno nakon gostovanja Diaghilevog ruskog baleta, čiji su kostimi bili inspirirani etno-orijentalnim stilom. Kao reakcija na pariški modni trend, u Hrvatskoj je uslijedila primjena posavskih uzoraka na modnoj odjeći. Proizvodnja modnih tkanina radionice **Salamona Bergera**, koji je svoje tkanine plasirao na modno tržište Pariza, Berlina, Beča i ostalih gradova, bila je izuzetno uspješna [1]. Čak je i **Bela Čikoš Sesija** po uzoru na slikara bečke secesije **Gustava Klimta** [2], koji je dizajnirao *reform* haljine (oslobođene steznika) sa slavenkim uzorkom, oblikovao ogrtač za model s uzorkom iz Podravine.

Iznimno važnu ulogu u primijenjenoj umjetnosti Hrvatske 1930-ih godina imala je umjetnica **Branka Frangeš Hegedušić**. Ta vrsna umjetnica, koja se školovala na Bauhausu, unijela je u Hrvatski umjetnički krug spoj svjetskog dizajna s daškom hrvatske tradicije

[3], oblikujući moderne kompozicije od lepoglavske čipke.

Zanimanje za narodnu kulturnu baštinu pokazivali su i slikari poput **V. Kandinskog**, koji u svojim crtežima intenzivnim bojama predstavlja raznovrsne oblike narodne odjeće ruskih seljaka u ljetu 1889. godine. U Hrvatskoj, **Ljubo Babić** u vremenu Stjepana Radića, kada se budi nacionalna svijest, crtežima dokumentira hrvatsko narodno ruho.

3. Program Tekstilno-tehnološkog fakulteta

Tijekom školovanja na Tekstilno-tehnološkom fakultetu, studenti imaju priliku upoznati se s elementima i specifičnošću hrvatske tradicijske kulturne baštine. Putem modnih projekata; npr. Hrvatska vjenčanica, međunarodno priznatih festivala, npr.: Čipke u Lepoglavi, inozemnih radionica i seminara omogućeno im je predstavljanje modnih odjevnih predmeta inspiriranih tradicijom.

3.1. Sudjelovanje na međunarodnoj modnoj radionici u Firenci

U razdoblju od 28.01.2007. do 04.02.2007. troje studenata s asistenticom **Katarinom Ninom Simončić** sudjelovalo je na međunarodnoj studentskoj radionici u Firenci. Tema radionice bila je: **Moda kao oruđe dijaloga**, sa svrhom isticanja potreba nove generacije, koja svoj umjetnički izričaj oblikuje pomoću boje, oblika i materijala. Šestodnevni program seminara pod pokroviteljstvom **Fundacije Romualda Del Bianca** sastojao se od: posjeta muzejima, modnih radionica u Institutu za povijest umjetnosti čiji je cilj bio komunikacija putem mode i razmjenjivanje iskustava studenata različitih kultura i tradicija. Radovi naših studenata ukazivali su na potrebu mladih da inspiraciju za predstavljanje na međunarodnoj radionici u Italiji traže u vlastitoj kulturnoj baštini (Pag), koju su redizajnirali i prilagodili potrebama *novih generacija*.

Nazočni profesori i studenti pokazali su veliko zanimanje za modele

Sl.1 Model inspiriran narodnom nošnjom s otoka Paga, rad Ute Mokos

te su nakon prezentacije postavljali mnoga pitanja vezana za kulturnu baštinu Hrvatske.

Uta Mokos, studentica 2. godine TTF-a, u Firenci se predstavila odjevnim predmetom inspiriranim narodnom nošnjom s Paga, sl.1. Gornji dio narodne nošnje preoblikovala je u moderan sako, pojednostavila i osuvremenila je suknju i pregaču, dok je košulja ostala kao element narodne nošnje Paga i obiteljsko nasljeđe staro 150 godina. Inspirirala se je krutom siluatom oglavlja i bojom narodne nošnje. Naglasak na geometriji ponavlja se kroz pročišćenu formu pregače, a minimalizam cjelokupnog dojma postignut je primjenom crnog i bijelog tona te samo jedne boje - zlatne na pregači. Autorica ovdje nije stala s elementima koji su ju inspirirali, nego je nastavila s istraživanjem materijala kako bi pronašla što sličnije teksture onoj s Paga. Poigrala se s kontrastima zagasite i sjajne površine i time postigla određenu dinamiku u odnosu na zatvorenu i krutu formu odjevnog predmeta. Od tkanina koristila je vunu (sako, suknja), svilu (pregača) i pamuk (košulja).

3.2. Modni projekt *Hrvatska vjenčanica*

Voditeljica modnog projekta, organiziranog za **Dane vjenčanja** na

Zagrebačkom velesajmu 30.9.2006, bila je **Irena Šabarić**, asistentica na TTF-u. U natječaju je zadala oblikovanje moderne vjenčanice inspirirane narodnom nošnjom Hrvatske. Studenti su sami istraživali kulturnu baštinu Hrvatske, te zajedno s voditeljicom konstruirali krojeve. Na natječaju je pobijedila **Iva Karačić**, koja je nedavno i diplomirala na TTF-u. Inspiraciju za suvremenu vjenčanicu (sl.2) autorica je pronašla u elementima hrvatske narodne nošnje: u pregači, podsuknji, košulji, lajbeku, u tehnicu plisea i u tkanini neobrađen lan u prirodnoj boji. Koristeći tradicionalne elemente hrvatske narodne nošnje, no u minimalističkoj interpretaciji s naglaskom na tonu, teksturi i obliku, odjevni predmet je prilagodila suvremenim potrebama. Naglasak u njenom radu je na obliku i krutoj formi, koja svojim prirodnim padom određuje oblik. Nekonvencionalni materijal vjenčanice omogućava zanimljiv i jedinstven oblik, naglašen glačanjem i škrobljenjem. Gotov dizajnerski proizvod asocira na mramornu skulpturu, čiji lomovi ploha rezultiraju dinamikom i zanimljivom igrom svjetlosti.

Martina Vručina, također je sudjelovala na natječaju *Hrvatska vjenčanica*, a inspiraciju za svoj model pronašla je u boji narodne nošnje iz okolice Zagreba (crvena, bijela). Prirodni lan i jednostavan

Sl.2 Kreacija suvremene vjenčаницe, rad Ive Karačić

oblik odjevnog predmeta, pažnju usmjeruju na leđni otvor, gdje je smjestila *korajlni nakit* od crvenog konopca, sl.3.

Igra crvene boje, strasti u vjenčanom ruhu, kao opreka bjelini - simbolu nevinosti, pogled usmjeruje na najznačajniji vizualni element kompozicije - boji. Igra se nastavlja afirmacijom - leđni otvor, i negacijom - prednja strana tijela. Rezultat je dinamika kompozicije i inovacija u materijalu i obliku.

3.3 11. međunarodni festival čipke u Lepoglavi

U Lepoglavi, u središtu Varaždinske županije, od 20. do 23. rujna 2007., održao se 11. međunarodni festival čipke. Svojim dizajnerskim rješenjima odjevnih predmeta sudjelovale su i tri studentice Tekstilno-tehnološkog fakulteta: Mura Peh nec, Sanja Majstrović i Kata Vincetić.

Lepoglavsku čipku, s tradicijskim cvjetnim motivima upotrijebile su

kao polazište za oblikovanje odjevnih predmeta. Za što stručniji pristup zadanoj temi, bilo je potrebno upoznati se s poviješću lepoglavске čipke. Cilj modnog projekta bio je oblikovati model koji će dovesti u harmoničan odnos suvremeni dizajn i elemente kulturne baštine kako bi se oblikovao hrvatski dizajn.

Lepoglavska čipka svojom ljepotom, prozračnošću i ornamentalnim bogatstvom iziskuje jednostavnu konstrukciju odjevnog predmeta. Rezultat promišljanja mladih dizajnerica je pročišćeni oblik odjeće, dok je čipka tretirana kao modni dodatak. Poput umjetničkog djela, odjeća tako postaje *tekstilni okvir* za prezentaciju bogate kulturne baštine, u ovom slučaju lepoglavске čipke. Mura Peh nec bila je u mogućnosti naručiti izradu izvorne lepoglavске čipke, dok su Sanja Majstrović i Kata Vincetić koristile alternativne materijale i tehnike izrade. Prije same izrade studentice su istraživale ideju ilustracijama.

Mura Peh nec, studentica druge godine Tekstilno-tehnološkog fakulteta, izradila je model inspiriran lepoglavskom čipkom koji je predstavljen na međunarodnom seminaru posvećenom modi u Firenci od 28. siječnja do 4. veljače 2007. godine, sl.4. Njezin odjevni predmet izazvao je veliko zanimanje zbog uspješnog spoja hrvatskog tradicijskog elementa i suvremenog dizajna. Svileni košulja secesijskog oblika, s visokim ovratnikom, s prednje strane oslobođena dekoracije, usmjeruje pažnju na teksturu materijala. Mekoća svile prati liniju tijela. Lepoglavska čipka, kružnog oblika, smještena je na leđima i naglašena kontrastima: kontrast materijala (svila-čipka) i boje (smeđi ton svile i bjelina čipke).

Sanja Majstrović, studentica druge godine istoga Fakulteta, čipki je pristupila kao modnom detalju na haljini kroja iz 1950-ih godina. Ženstven, jednostavan oblik haljine "lada" izreza, oplemenjen je u ovoj fazi porubom od industrijske čipke, sl.5, dok je autorici cilj bio industrijsku čipku zamijeniti lepoglavskom. Vuneni materijal haljine svo-

Sl.3 Vjenčаницa inspirirana narodnom nošnjom okolice Zagreba, model Martine Vručine

Sl.4 Svileni košulja s motivom lepoglavske čipke, rad Mure Pehnc

Sl.6 Suknja s uzorkom tradicijske lepoglavske čipke, rad Kate Vincetić

Sl.5 Ženska haljina s porubom industrijske čipke (koju bi trebala zamijeniti izvorna lepoglavska čipka), rad Sanje Majstrović

jom čvrstom strukturom i tamnim tonom, ističe transparentni porub od čipke. Mala ploha bijelog i veća ploha tamnog, rezultiraju skladnim odnosom između modnog detalja i odjevnog predmeta.

Kata Vincetić, studentica prve godine Tekstilno-tehnološkog fakulteta, oblikovala je odjevni predmet od dva dijela: gornjeg jednostavnog oblika, dubokog leđnog izreza, te suknje koja joj je poslužila kao podloga za izradu veza, prema uzorku s lepoglavske čipke, sl.6. Naglasak je na reljefnoj površini, pa čitav

odjevni predmet tretira minimalistički, koristeći jednostavne oblike i dva tona: crni i sivi. Tkanina za gornji i donji odjevni predmet je vuna, dok je reljef čipke izvezen od sivog konca.

Zbog uspjeha studentica na 11. međunarodnom festivalu čipke u Lepoglavi, grad Lepoglava želi nastaviti tradiciju sudjelovanja studentata i na 12. međunarodnom festivalu čipke, koji će se održati od 18. do 21. rujna 2008., pa u tu svrhu pruža i simboličnu financijsku pomoć. Naglasak je na njegovanju

hrvatske kulturne baštine, oblikovanju autohtonog odjevnog predmeta i afirmaciji studenata.

4. Zaključak

Globalizacija tržišta usmjeruje studente na oblikovanje odjevnih predmeta s nacionalnim značajkama, kako bi stvorili internacionalno prepoznatljiv rukopis koji će zadovoljiti domaće i strano tržište. Zato je Tekstilno-tehnološki fakultet studentima modnog dizajna pružio obrazovanje kojim se osvještava vrijednost hrvatske etnološke baštine i pruža mogućnost njenog primjenjivanja u oblikovanju. Osim s odjevnim predmetima, natječaji tijekom godine pružaju mogućnost aktivnog sudjelovanja u projektima. Ovaj rad daje prikaz studentskih radova, koji su rezultat uspješne sinteze tradicijskog i suvremenog i mogu odgovoriti visokim zahtjevima kako stranog tako i domaćeg tržišta.

Literatura:

- [1] Muraj A.: Odnos građanstva spram narodne nošnje i seljačkog tekstilnog umijeća, *Narodna umjetnost* 43 (2006.) 2, 7-14.
- [2] Brandstätter C.: *Klimt and Fashion*, Assouline, New York, 2006
- [3] Baričević M.: *Branka Frangeš Hegedušić*, ULUPUH, Zagreb, 2007.